Dünyada olan ekonomik kriz və bunun səbəbləri

Ekonomik kriz və onun nə olduğunu bilməyimiz hamımız üçün vacibdir. Çünki nə qədər hər hansıs abir sahəni daha geniş bilsək, həm həmin sahəəyə aid elmimiz artar, həm də Allaha imanımız artar. Bu dünyada nə qədər çox elmin olsa, o qədər də Allah təalanın yaratdıqları haqqında geniş məlumat əldə edərəsn, bunun sayəsində də imanın da artar. Ona görə də ekonomika çox vacib sahədir, bunu bilməklə də imanımız arta bilər. Ekonomiyanın çöküşünün həlli yenə də bizim islam dinimizdədir.

Bildiyimiz kimi ekonomik kriz 2008-ci ildə başladı. əvvəllər var idi, ancaq 2008-ci ildə artır pik nöqtəsinə çatdı. Hal-hazırda qərblilər bu ekonoik krizin üzərini örtməyə çalışırlar, bunu gizlətməyə meyl edirlər. Çünki, yaxşılığa doğru getdiyini iddia edirlər. Bu sanki bir oda bənzəyir ki, aşağısı yanır, üzütnə isə çoxlu odun qalıqları yerləşdiriblər və yanan hissə görsənmir. Hər an od yuxarı qalxıb bütün taxtaları yandıra biləcək qədər təhlükədədir.

Ekonomik kriz ilk dəfə qərbdə başlandı. Qərbin sürücüsü isə qatarın getməsinə güc verən matora bənzəyən, qərin belə vəziyyətdə getməsinə güc verən isə Amerikadır. İlk dəfə də kriz Amerikada başlandı. Bunun da sirri onda oldu ki, Banklar insanları fantastic yaşamağa təşviq etdilər. Banklar insanları daha gözəl yaşamağa, daha zəngin yaşamağa, daha fantastic gücdə olmağa təşviq etdilər. Belə ki, Banklar küllü miqdard ainsanlara kredit verərək avtomobil, ev, daha böyük vəsaitlər almağa təşviq etdilər. Bununla d ainsanlar özləri də hiss etmədən borclandılar və böyük bir krizlə üz-üzə gəldilər. Əsas nöqtə də buradan başlandı. Banklar küllü miqdarda pul verərək öz vətəndaşlarına ev aldırır, sonar onu axrayın edir ki, sənin çox böyük bir mülkün, sərvətin var. Bu sənin üçün çox böyük, dəyərli bir şeydir. Sən hələ pulunu da ödəmədiyin üçün, gəl bu evi bizə daha baha qiymətə borcla sat, deyərək onu alır və daha başqa bir bahalı əmlakı ona satırlar. Beləliklə insanları təşviq edərək hələ borclarını ödəməmiş başq abir bahalı əraziləri onlara sataraq onları daha da borc altında saxlayırlar. Bundan sonr aonları dəvət edir ki, xüsusi sığorta şirkətləri çıxıb, bu şirkətlərdə sənin malını sığorta edək. Sığorta şirkətləri də bununla küllü miqdarda vəsait əldə edir, çoxlu pul qazanırlar. Nəticədə bir kəsim küllü miqdarda pul qazandığı halda, gigər kəsimlər həddən artıq yoxsul vəziyyətə düşürlər. Kriz buradan başlayır. Artıq evlərin qiymətləri qalxır, avtomobillər, insane üçün lazım olan gündəlik tələbatların hamısının qiyməti yüksəlməyə başlayır. Hər şey sığortalıdır, hər cür nemətlər qarantiyadadır deyərək iunsanları yenidən borclandırırlar. Banklar da yenə də insanları özlərinən pul almağa dəvət edir. İnsanlar çarəsiz olduqları üçün məcbur qalıb yenidən Banldan pul götürməyə yönəlirlər. Bankların, müxtəlif şirkətlərin sayı çoxalmağa başlayır. Artıq əgər əvvəl

bir evin qiyməti 100 min dollar idisə indi artıq 500 min dollar, 800 min dollar evlərin və digər mülklərin qiymətləri çox yüksək səviyyədə qalxmağa başlayır. Bununla d aböyük bir kriz başlanmış oldu. Bütün bunlar Amerikaya aid olan məsələlərdir.

Bu sanki bir şar kimidir. Şarı bir insane üfürüb həddən artır şişirdiyi kimi, burada da hər şey bir şəxsin üzərinə yüklənir. O d avətəndaşdır. Vətəndaş aciz qalıb pulu ödəyə bilmədikdə artıq deyir ki, mən borcumu ödəyə bilmirəm. Bu evi sizə satıram. Çünki başqa çarəm yoxdur. Ev isə ucuz qiymətə satılır. Banklar özləri də ziyana düşür, müqavilə bağladığı sığorta və s. kimi şirkətlərə pul ödəyə bilmirlər. Bununla d abütün şirkətlər iflasa uğradıqlarını elan etməyə başlayırlar. Türkiyədə və bir çox ölkələrəd banklar bu səbəbə görə iflasa uğradılar. İflas olduqdan sonr abairdən-birə qiymətlər düşməyə başlayır, artıq əvvəlki kimi alma gücü də heç kimdə olmur. Beləliklə birdən-birə şar kimi üfürüb şişirir, tezliklə isə şar kimi boşalıb gedirlər.

Amerika dövlətində bir çox banklar iflas olduqlarını elan etdilər. Bir ölkədə bankın iflas olması, həmin ölkədə ekonomiyanın iflas olması deməkdir. Bu bankların xilas olması üçün Amerika hökuməti 70 milyard pul olaraq bu banklara dəstək verdi. Halbuki 2000-ci ildə Amerika ölkəsi dünyada yoxsulluq qalmasın deyə 72 milyard olsa yoxsulluğu yox edə bilərik dedi. Amma baxın hökümət öz banklarının iflasını qurtarması üçün 70 milayrd dollar onlara ayırdı.

Bir çox islam ölkələrində və xüsusən Səudiyyə ərəbistanında da eyni işi gördülər. Banklar insanlara çoxlu pul təklif etdi, çoxlu firma və təşkilatlar quruldu, sonunda yenə də iflas və kriz oldu. Vətəndaşın əlində mövcud olan malı-mülkü də özündə qalmadı.

Bəzi insanlar elə zənn edirlər ki, ekonomik kriz intrenetlə başlandı. Qlobollaşma, dünyaya çıxış, beynəlxaql aləmə açılış nəticəsində kriz də özünü göstərdi. Yəni hər şey asanlaşdı. Bir çox əməliyyatlar artıq internet vasitəsi ilə həyata keçirildi. Buna görə də kirz oldu. Əsas səbəb isə bu deyil. Əsas səbəb qərbin sistemindədir. Kapitalizm sistemində bu problem həmişə mövcud olubdur. Bütün müşkillərin əsası da kapitalizmdir. Çünki bu system yalnış qurulubdur. Çünki dünyada gəlir mənbələri çox azdır. Bu gəlir qaynaqlarının hamısı bütün insanlara verilsə və hamısı lüks həyatla yaşasa heç kəsə çatmaz. Kapitalizmdə isə güclü olanlar gəlir qaynaqlarını ələ keçirirlər. İstər Amerikanın etdiyi kimi zorla, zülmlə, istərsə də yalan və aldatma ilə bu gəlir yerlərini ələ keçirirlər. Ona görə də kapitalizmdə əsas olan insane pillə-pillə yetişir, bunla ryox, əsas məqsədi tərs çeviriblər, bir qrup insane həyatda lüks içində yaşamaq istəyirlər, bunlar da qərblilərdir. Qərbin içərisində isə Amerika, Amerikada da bir kəsim var ki, belə düşünürlər. Belə

siyasət aparırlar və bütün Amerika d aaonlar üçün çalışır. Bank sistemlərinin bu cür insanları cəlb etməsi nəticəsində böyük şirkətlər qazanır, şirkətlərin sahibləri, zənginlər qazanır. Zəngin puluna pul qatır, yoxsul isə sürünməkdən sürünməyə doğru gedir. Əsas problem də bu cür sistemin mövcud olmasıdır. Buna görə də bizlər bunların sistemi yalan üzərinə qurulduğu üçün, fitrətin əksinə qurulduğu üçün, biz bunlara heç nə deyə bilmərik. Deyə bilmərik ki, ey Amerika niyə gəlib bizim malımızı əlimizdən çəkib alırdsan. Orada olan insane onsuzda gəlib bizə deyir ki, mənim sistemim belədir. Belə dediyi üçün bizim də onlara əks getməyimiz xətadır. Onlara qarşı çıxmamaq lazımdır, sadəcə onları tanımaq lazımdır. Əsas olan yenə də güclü zəifin malını alır, zəngin kasıbın malını alır, azad kölənin malını alır. Qlobollaşma sistemi də onlara dəstək olsun deyə qurulmuşdur. 2008-də alış-veriş ticarətlərinin qurulması bütün dünyada 48 trlyondur. Kağız üzərində, internetdə isə satışlar 144 trlyondur. Bütün islam dövlətlərində də artıq belə system həyata keçirilir. Baxarsan ki, əsasən zənginlər qazanır və kasıblar yenə də kasıblığa doğru addımlayırlar. Hər kasıb öz cibindən itirir. Hər varlı öz cibinə yığa bilir. Bu isə çox qorxulu bir mənzərədir. Bəs yaxşı bunu bir xəstəlik olaraq qəbul ediriksə, müalicəsini öyrənməyə çalışırıqsa ond agəlin görək islam dini bu müalicəni necə aparır. İslam dini bütün xəstəliklərin, problemlərin müalicəsini həllini bildirdiyi kimi bunun d amüalicəsini bizə bildirmişdir. Problem bundadır ki, biz özümüz müalicəni bildiyimiz halda bu xəstəliyə qurşanmışlarla mmüabrizə apar abilmirik, müalicəyə yönəlmirik, əlimizdən gələni etmirik, amma onlar bizə çox gözəl dərslər verirlər. İslam dini digər bütün şəriətlər kimi çox ədalətli həll yolunu bizə bildirmişdir. BU həll yollarındna biri də Allah təalanın bu ayəsində bizə xəbər verilmişdir: Hər kəsin ruzisi yazılmışdır. Nə qədər insanlar vardır ki, faydasız və boş yerə mallarını, pullarını xərcləyirlər. Məsələn siqareti missal götürək. Siqaret mala və bədənə zərər verdiyi halda kasıb müsəlmanlar siqareti əldə etmək üçün dəridən qabıqdan çıxırlar. Ölkərəinə idxal edirlər. Nə qədər ərazilər zəbt olunaraq tütünlər əkilir. İnsanlar orada çalışıb tütünü istehsal etmək üçün hazır məhsullar hazırlayırlar. Siqaret fabrikləri tikilir, siqaretlər istehsal olunur və insanla rbunu alaraq özlərini zəhərləyirlər. Həm maddi cəhətdən, həm də mənəvi cəhətdən uçuruma düşürlər. Nə qədər vaxt gedir, nə qədər zülm çəkilir. Halbuki bunu daha xeyirli məhsulların istehsalına yönəltsən ekonomiya düzələr, gəlir çoxalar, insanlar daha zənginləşər. İçki fabric-zavodlarını d abura aid etmək olar. Nə qədər boş-boş əyləncələrə vaxt itirilir, əylənmək üçün boş-boş, mənasız əşyalar istehsal olunur, nə qədər fahişəxanalar fəaliyyət göstərir. Bütün bu çirkinliklər ekonomoiyaya mənfi təsir göstərir. Bütün dünya müahribələri bu çirkinlikıərin nəticəsində meydana gəlmişdir. Allah təala buyurur ki, şeytan sizə yoxsulluğu əmr edir, Allah təala isə sizə bağışlanma vəd edir. Bizim iki yolumuz var, biri Allahın dediyini yaşamaq,

digəri də öz nəfsimizin və şeytanın dediklərini etmək. Biz Allahın dediklərini etdiyimiz zaman ekonmik vəziyyətimiz də düzələcək.

İslam bu mövzuda iki həll yolunu göstərmişdir. Birinci məsələ bu həddə, müşkil olmadan əvvəl, ikincii artıq bu bəlaya düşdükdən sonar. Ekonomik kriz olmasın deyə islam bunu birinci əvvəlcəədn düşməmək üçün yol göstərmiş, ikinci bu çuxura düşdükdən sonar çıxma fürsətini göstərmişdir. İslam hər bir məsələnin həllini bildirmişdir. İslam kəndçinin, fəhlənin, ustanın, müdirin, hər kəsin haqqını qorumuşdur. İslam yalan danışmağı, aldatmağı, bazarı tək əldə tutmağı, yəni manopoliyanı qadağan etmişdir. Yəni başqalarının ticarət etməsinə qadağan qoyaraq öz ticarətini həyata keçirməyə başlayırsan. Allah Rəsulu manapoliyanı qadağan etmişdir. Yəni malı ancaq mən alaram və mən sataram kimi ticarəti qadağan etmişdir. İslam dininə görə hər kəs eyni maldan alıb, sata bilər. Bu o deməkdir ki, mən çox zənginəm, istədiyim malı hamıdan pulnan alıb, onu istədiyim baha qiymətə ancaq mən sata bilərəm. Heç kimə də bu maldan satmağa icazə verməməm. Bu cür ticarəti Allah təalnın göndərdiyi peyğəmbər qadağan etmişdir. Allah Rəsulu buyurub ki, kim ticarətəd bizi aldatsa həmin şəxs bizdən deyildir. Beləliklə islam dini şeytanın bütün giriş yollarını bağlamışdır. Hatib bin Balta Mədinədə quru üzüm satırdı. Allah Rəsulunun səhabəsi idi. Bir kilo üzüm qurusunu iki dirhəmə satırdı. İbn ÖMər baxdı ki, bazaar yeni tacirlər gəlib. Həmin şəxsə dedi ki, malını alıb içəri yerləşdir. Çünki kənardan gələn tacirlər görsələr ki, sən xurmanı iki dirhəmə satırsan, ond amüsəlmanların üzərinə satdığın mal bahalı olar. Çünki tacirlər xurmanın qiymətini hələ deməyiblər. Onlar gəlib qiyməti bildirdikdən sonr ayenə də malını gətirib satarsan. Belə ki, tacirlər bazaar daxil olarlar və malın qiyməti nədirsə o qiymətə satarlar. Amma mən quru üzümün son dövrü, bazarda qiymətini bilmirəm, istədiyim qiyməti qoyub satmışam. Həmdə baha verirəm. Yeni gələn mal isə bəlkə də ucun gətirilib və ucuz satıla bilər. Məndə baha satmaqla insanları aldad abilərəm. Bu onu göstərir ki, islam dini ədalətli dindir. İslam dini şəxslərin deyil, ümmətin xeyirini əsas götürür. Qərblə islamın arasında fərq də bundadır ki, islam dini bütün insanların mənfəətini düşünür. İnsanların çxo müsəlman olmas abelə islam dini bütün insanları qorumağı öz üzərinə almışdır. Çünki islam dini beş şərti yerinə yetirmək üçün gəlmişdir. Yəni islam beş şəri vacib olan məsələni qorumağı özünə əsas götürmüşdür. Birincisi dindir. Birinci islam dini qoruyur, şəxsi qoruyur, yəni kimsə kimsəyə zülm etməsin, öldürməsin və s., üçüncü nəsli qoruyur, dördüncü də malı qoruyur. Dövlətin vəzifələrindən biri də budur ki, vətəndaşlarının malını-mülkünü qoruusn. İslam dövləti Allah təalanı təmsil edir. Beləliklə dövlət vətəndaşın malını qoruyur demək, yəni Allah təala öz qullarının malını qoruyur deməkdir. İslam fiqhində də belə bir qayda vardır ki, nə zərər vermək var, nə də zərərə zərərlə cavab vermək

vardır. Bu gün islam ölkələrində ekonomi islamın istədiyi kimidirmi? Xeyir, heç də belə deyildir. Bu gün islam ekonomiyası qərb ekonomiyasından daha pisdir. Qərb ekonomisi bizdən ona görə üstündür ki, onların ən azından sədaqətləri var. Sözlərində doğrudurlar. Birincisi öz metdorlarına sahib çıxırlar, ikincisi isə onlarda şəffaflıq vardır. İnsanlar olduğu kimi ekonomi yüksəlməsinə səmimi olaraq çalışırlar, bunun yollarını axtarırlar. Bizim ölkələrəd isə bu yoxdur. Çünki islam ölkələrində qanunlar zənginlərə görə tətbiq olunur. İdarəçilərin öz şəxslərinə uyğun şəkildə həyata keçir. Bu gün bütün islam ölkələrində vəziyyət belədir.

İslam dini bütün mənfiliklərə qarşı mübarizə aparır. İslam dini zülmlə savaş edir. Nəyə görə islam dini sosializmlə niyə savaş açmışdır. Çünki onda zülm vardır, niyə kapitalizmlə mübarziə aparmışdır, onda da zülm var, islam dini zənginin haqqını zənginə, kasıbın haqqını d akasıba veriılməsini istəmişdir. Kimin nə haqqı varsa onu özünə vermişdir. Buna görə də islam dinində ədalət təmin olunmuşdur. Hətta islam dini ticarətəd qaydalar qoymuşdur. Məsələn bu qaydalardna biri də budur ki, sən bir malın sahibi ola bilməsən həmin malı sata biılməzsən. Niyə? Çünki islam dini istəmir ki, ticarəti kağızlarda aparsan. İslam dini hər şeyin həqiqətini istəmişdir. Ona görə də həqiqəti tətbiq etdikdə ədalət təmin olunur. Biz islam tarixindən bilirik ki, tarixdə həmişə ədalət öz yerini tutmuş, islam tarixlərində elə dövrlər olmuşdur ki, kasıb axtarmışlar, tapa bilməmişlər. Hətta borcu belə islam dini qadağan etmişdir. Amma bu gün qərblilər bizə borc altına girməyi təşviq edirlər. Yuxarıda da qeyd etdiyimiz kimi səndə borcla ev alırsan, borcla maşın alırsan və ekonomik kriz oradan başlayır. Yalnız zərurət olduqda borc ala biləərəsn. İslam işləib, çalışıb, zəhmət çəkib qazanmağı tövsiyyə etmişdir. əsas olan insanın əlinin əməyidir. Hər kəs işləsə heç kim ekonomik krizə məruz qalmaz. Hamı da öz qismətinə razı olar. Qərb isə bizi kağızlar üzərində çalışmağa təşviq edir. Bu gün də belədir və şəhər yerində yaşayanlar bunu daha yaxşı bilirlər. Hamı rahat yolnan zəngin olmağın yollarını axtarır. Bu gün xüsusi ilə insanla rinternet vasitəsi ilə zəngin olmağa cəhd edirlər. Bunu islam dini qadağan etmişdir. İslam dini bizə zəhmət çəkməyi bildirmişdir. Allah Rəsulu buyurub ki, əgər siz Allaha həqiqi, dügün təvəkkül etsəydiniz, quşlar kimi evdən ac çıxar, axşam evə qayıdanda tox qayıdardınız. Bu həqiqi təvəkküldür. Quş yuvasında qalmır, yuvasından ac olaraq çıxır, yuvasına tox olaraq qayıdır. Həqiqi təvəkkül işləməkdir. Allah Rəsulu buyurub ki, əgər əlində bir əkməyə ağac varsa və desələr Qiyamət qopur, sən əlindəki ağacı ək! Yəni durmadan çalışacaqsan. Biz müsəlmanlar yatırıq, kafir qərblilər isə bizdən oyaqdılar, həm də onlar bu məsələdə bizdən ciddidirlər. Çünki onlar öz imamları olan şeytana tabe olublar, biz isə öz imamımız olan Qurana və sünnəyə tabe olmamışıq. Allah bizi bağı.lasın! Amin!

1968-ci ildə qadın olan İsrail Baş naziri Kolda mayerlə bir avropalı lider görüşüb öz vətəninə qayıdanda deyir ki, israildə bir qadın baş nazir təyin etdik, gecə-gündüz çalışır. Yüz kişiyə bərabərdir. Gecə-gündüz çalışdığı üçün İsrail balaca olmasına baxmayaraq dünyada böyüklük göstərə bilir. İslam dini müsəlmanlara çlışmağı təşviq etdiyi halda müsəlmanlar yatırlar. Allah Rəsulunun yanına bir səhabə gəlir. Allah Rəsulu əlini o səhabəyə uzadır ki, salamlaşıb görüşsün. Həmin səhabə əlini uzatmağa tərəddüd edir. Tərəddüddən sonr aəlini uzadır. Allah Rəsulu ondna soruşur ki, niyə tərəddüd etdin? Deyir ki, Ya Rəsulullah, əlim çox işlədiyim üçün çox sərtdir. Sənin əlinə əziyyət verməkdən qorxdum. Peyğəmbər onun əlini tutur və deyir: "- Bu əli Allah və Rəsulu sevər".

Bu məsələnin həllindən də biri islamın zəkatı təşviq etməisidr. Zaəkatı varlı müsəlman kasıb müsəlmana verməkklə ədaləti bərpa etmişdir. İslam dövlətinin bir həlli də insnaların təbəqəçiliyini yox etməyə gəlməmiş, islam dini hər kəısin haqqını özünə vermək üçün gəlmişdir. İslamın buyurduğu həll yollarındna biri də köməkləşməkdir. Allah təala buyurur ki, təqvada yarışın, günahda yarışmayın. Ayəni yaz. Bu gündə islamın əmr etmısinə baxmayaraq bu ayəyə müsəlmanlar əməl etmirlər.

Allah təala səni yaratmış və səni nə xoşbəxt edəcəyini sənə bildirmişdir. Şəriətin də əsli budur. Bir ekonomik jurnalının təsisçisi, müəlliflərindən biri VİI Roma papasına belə dediyini yazır: Bizim ekonomiyamızın həlli Qurani kərimdədir. Qurani Kərimi oxusaq, onunla əməl etsək, bizim bütün ekonomik problemlərimiz həll olunar. Başqa bir qərbli yazar isə deyir ki, biz islam şəriətini alsaq, yəni oxuyub, öyrənib, əməl etsək onu alıb ekonomiyanı düzəldərik. Bizdən bunumu istəyirisniz? Bunu dindən uzaq ekonomik krizdən əziyyət çəkən qərblilərə deyir.

Doktor Muhammad bin Abdulaziz bin Sad əl-Yəməninin Abdullah Yolcu ilə olan söhbətindən seçilərək hazırlanıb.

Əkrəm Həsənov (ilahiyyatçı alim)